

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

PHẠM NGỌC HÀ

**MÀU SẮC VĂN HÓA
TRONG TRUYỆN NGẮN ĐỒ BÍCH THÚY**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ
VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2015

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

PHẠM NGỌC HÀ

**MÀU SẮC VĂN HÓA
TRONG TRUYỆN NGẮN ĐỒ BÍCH THÚY**

**Chuyên ngành: Văn học Việt Nam
Mã số: 60 22 01 21**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ
VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: TS. MAI THỊ NHUNG

THÁI NGUYÊN - 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đề tài luận văn khoa học "*Màu sắc văn hóa trong truyện ngắn Đỗ Bích Thúy*" là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong luận văn là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất cứ công trình nào khác.

Tác giả luận văn

Phạm Ngọc Hà

LỜI CẢM ƠN

Trong thời gian học tập khóa học Thạc sĩ Văn học Việt Nam tại trường ĐHSP Thái Nguyên, tôi luôn nhận được sự quan tâm, chỉ bảo tận tình của các thầy, cô giáo. Hoàn thành luận văn thạc sĩ khóa học này, tôi xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu, các thầy cô giáo đã tận tâm giảng dạy, hướng dẫn và giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu. Đặc biệt xin gửi lời cảm ơn sâu sắc đến TS. Mai Thị Nhung người đã hết lòng giúp đỡ, hướng dẫn tôi trong suốt quá trình xây dựng đề cương, nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Tôi cũng xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến các đồng chí lãnh đạo, đồng nghiệp và gia đình đã giúp đỡ, động viên, tạo mọi điều kiện thuận lợi cho tôi trong việc trao đổi, chuẩn bị tư liệu, nghiên cứu và hoàn thành luận văn này.

Thái Nguyên, ngày 08 tháng 11 năm 2015

Tác giả

Phạm Ngọc Hà

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC.....	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	6
4. Nhiệm vụ nghiên cứu và đóng góp mới của luận văn.....	6
5. Phương pháp nghiên cứu	7
6. Kết cấu của luận văn.....	7
NỘI DUNG	8
Chương 1: MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ THUYẾT VỀ VĂN HÓA VÀ SÁNG TÁC CỦA NHÀ VĂN ĐỖ BÍCH THÚY	8
1.1. Khái niệm văn hóa và màu sắc văn hóa	8
1.2. Mối quan hệ giữa văn hóa và văn học	11
1.2.1. Văn học truyền tải và lưu giữ văn hóa	12
1.2.2. Văn học điều chỉnh văn hóa	15
1.2.3. Văn học dự báo văn hóa	16
1.3. Một số lý thuyết nghiên cứu văn hóa	17
1.3.1. Duy vật luận (Materialism)	17
1.3.2. Đặc thù văn hoá luận (Cultural Particularism).....	17
1.3.3. Chức năng luận (Functionalism)	18
1.3.4. Cấu trúc luận (Structuralism)	18
1.3.5. Tương đối văn hoá luận (Cultural relativism).....	19
1.4. Vài nét về nhà văn Đỗ Bích Thúy và các phương diện văn hóa trong truyện ngắn Đỗ Bích Thúy	20
1.4.1. Vài nét về nhà văn Đỗ Bích Thúy	20

1.4.2. Khái lược về màu sắc văn hóa trong truyện ngắn Đỗ Bích Thúy	22
Chương 2: DẤU ẤN VĂN HÓA TRONG TRUYỆN NGẮN ĐỖ BÍCH THÚY.....	27
2.1. Văn hóa gia đình.....	27
2.2. Văn hóa sinh hoạt cộng đồng	40
2.3. Văn hóa nghệ thuật truyền thống.....	47
2.4. Biểu tượng văn hóa.....	53
Tiểu kết	61
Chương 3: NGHỆ THUẬT THỂ HIỆN MÀU SẮC VĂN HÓA TRONG	
TRUYỆN NGẮN ĐỖ BÍCH THÚY	62
3.1. Nghệ thuật mô tả không gian.....	62
3.2. Nghệ thuật sử dụng ngôn ngữ.....	69
3.3. Nghệ thuật mô tả tâm lí nhân vật.....	76
3.4. Chi tiết nghệ thuật.....	82
Tiểu kết	86
KẾT LUẬN	87
TÀI LIỆU THAM KHẢO	90

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

1.1. Đỗ Bích Thúy là một trong những cây bút tiêu biểu của nền văn học đương đại Việt Nam viết về đề tài miền núi. Các sáng tác của chị đã nhận được những đánh giá cao với văn phong giản dị, trong sáng và khả năng đi sâu vào nội tâm nhân vật. Nhà thơ Trần Đăng Khoa cũng từng đánh giá: “Và tôi không ngại khi khẳng định rằng, Đỗ Bích Thúy là một trong những nhà văn nữ xuất sắc nhất hiện nay”. [40;8]

Tiếp nối bước chân của các thế hệ nhà văn đi trước như Tô Hoài, Nguyên Ngọc, Ma Văn Kháng..., Đỗ Bích Thúy đã đem đến cho văn học Việt Nam một cái nhìn mới về văn hóa miền núi. Càng đặc biệt hơn đây là một nhà văn nữ, cái nhìn của chị cũng mang những sắc thái độc đáo hơn so với các nhà văn thuộc phái mạnh. Miền núi trong các sáng tác của Đỗ Bích Thúy rất nhẹ nhàng và tinh tế nhưng lại vô cùng sâu sắc. Một loạt các tập truyện ngắn như *Sau những mùa trăng*, *Những buổi chiều ngang cuộc đời*, *Tiếng đàn môi sau bờ rào đá...* đã tái hiện được cuộc sống của đồng bào vùng cao. Đặt các sáng tác đó trong dòng văn học cùng đề tài, chúng ta thấy những nỗ lực trong hành trình sáng tạo, thấy được những đóng góp của nhà văn cho văn học nước nhà. Mặc dù tuổi đời còn khá trẻ nhưng không thể không thừa nhận Đỗ Bích Thúy là một cây bút tài năng và độc đáo trong các nhà văn cùng thế hệ.

1.2. Một đặc điểm tạo nên cái hay trong các sáng tác miền núi nói chung là những nét riêng về văn hóa. Các sáng tác của Đỗ Bích Thúy cũng không nằm ngoài quy luật đó. Chị đã từng tâm sự: “Trong những tác phẩm của mình, tôi đã từng đề cập đến sự xâm lấn của văn minh đô thị đối với miền núi, và tôi cho rằng đây vẫn là một đề tài “nóng” đối với văn chương, báo chí. Lấy một ví dụ, lâu nay người ta vẫn cười ngạo đi chợ... Thế là chả mấy chốc mất cả bao nhiêu câu chuyện lãng mạn nảy sinh từ con ngựa thồ (có người còn gọi là “văn hóa ngựa thồ” ấy), mất cả kiến trúc truyền thống. Sự mất dần từng ít một đó chính

là sự xâm lấn của văn minh đô thị. Nó không phải chỉ ảnh hưởng tới một cá nhân nào, nó sẽ làm biến đổi cả một vùng đất.” [20] Tuy nhiên, chúng ta có thể thấy, tác giả rất chủ động trong việc tái hiện các không gian văn hóa đang “rạn vỡ” đó. Làm nên sự đặc sắc trong các sáng tác của Đỗ Bích Thúy không chỉ là văn phong, bút pháp độc đáo mà còn là tình yêu đối với các giá trị văn hóa, với cái đẹp đang cần được lưu giữ của miền núi nói riêng và quê hương đất nước nói chung.

1.3. Hướng tiếp cận tác phẩm văn học dưới góc nhìn văn hóa trong thời gian gần đây đã được vận dụng ngày càng nhiều trong nghiên cứu văn học và đạt được hiệu quả rõ rệt. Đặc biệt với các sáng tác mạng đậm dấu ấn vùng miền như trường hợp Đỗ Bích Thúy thì hướng tiếp cận này sẽ chỉ ra được vị trí và đóng góp của nhà văn trong dòng chảy các sáng tác về dân tộc miền núi. Đây chính là cơ sở để chúng tôi thực hiện đề tài "***Màu sắc văn hóa trong truyện ngắn Đỗ Bích Thúy***".

2. Lịch sử vấn đề

Tuy mới xuất hiện trên văn đàn văn học trong một thời gian không dài nhưng những tác phẩm của Đỗ Bích Thúy đã được bạn đọc và giới nghiên cứu phê bình đánh giá cao. Các tác phẩm của chị đã trở thành đối tượng khảo sát nghiên cứu của một loạt các luận văn trong thời gian gần đây.

Tác giả Nguyễn Thị Thu với đề tài: *Truyện ngắn Đỗ Bích Thúy nhìn từ góc độ thể loại* (2012) đã tìm hiểu khá kỹ lưỡng nghệ thuật kết cấu, tạo tình huống, ngôn ngữ cũng như giọng điệu trong tập truyện *Tiếng đàn môi sau bờ rào đá* của nhà văn Đỗ Bích Thúy.

Trong quá trình quan sát “truyện ngắn hôm nay”, Bùi Việt Thắng nhận thấy: “văn học đương đại Việt Nam mang gương mặt nữ” [29]. Thực tế sáng tác và từ các cuộc thi trên Tuần báo, Tạp chí Văn nghệ Quân đội đã cho thấy điều đó. Sau một số nhà văn như Phạm Thị Minh Thư, Nguyễn Thị Thu Huệ, Trần Thanh Hà là Đỗ Bích Thúy liên tục giành giải thưởng cao quý nhất cuộc

thi truyện ngắn trên Tạp chí Văn nghệ Quân đội. Nhà văn Chu Lai đánh giá cao về Đỗ Bích Thúy. Theo ông, thành công của Đỗ Bích Thúy là mang đến cho người đọc một “món ăn lạ”, khiến họ được sống trong một mảnh đất lạ mà “tất cả được miêu tả dịu nhẹ, chênh vênh, chấm phá, không dài dòng, không đa ngôn”. Ông cũng cho rằng: “chất bình dị, xôn xao, chân thật không chỉ là tiêu chí trong các cuộc thi văn của Tạp chí mà còn là đặc trưng của nền văn học”[18]. Cũng chính yếu tố đó làm nên cái duyên và sức gọi của nhà văn trẻ Đỗ Bích Thúy. Chu Lai cũng chỉ ra những nhược điểm của tập truyện Sau những mùa trăng là sự thử nghiệm sang mảng đề tài khác còn vụng về, gượng gạo (Sông còn chảy mãi, Phía sau kí ức). Những tìm tòi trong cách thể hiện của Đỗ Bích Thúy (cảm hứng giọng điệu, cốt truyện...) được Chu Lai ghi nhận bước đầu. Trong lời giới thiệu tập truyện ngắn Những buổi chiều ngang qua cuộc đời, Nguyễn Hòa khẳng định “trong vài năm trở lại đây, số các cây bút trẻ viết về đề tài dân tộc và miền núi không nhiều và Đỗ Bích Thúy là một người thành công trong số ít đó”.

Tác giả Ngô Thị Yên lại đi sâu vào nghệ thuật trần thuật trong sáng tác Đỗ Bích Thúy với cách khai thác về điểm nhìn, lời văn, cốt truyện, người trần thuật. Luận văn *Nghệ thuật trần thuật trong truyện ngắn Đỗ Bích Thúy* cũng đã đánh giá khá cụ thể về cách tân nghệ thuật của nhà văn này. Đặc biệt luận văn đã khảo sát kĩ các kiểu trần thuật trong truyện ngắn Đỗ Bích Thúy và khẳng định chị là cây bút có vị trí quan trọng trên văn đàn văn học Việt Nam hiện nay.

Trong đề tài “Đặc điểm truyện ngắn Đỗ Bích Thúy” tác giả Phan Thị Yên cũng đưa ra những kết luận về nghệ thuật sáng tác của nhà văn này: “Đỗ Bích Thúy đã biết nắm bắt, sử dụng có hiệu quả các yếu tố nghệ thuật như trữ tình ngoại đề, hồi ức, chi tiết nghệ thuật... như một phương tiện hữu dụng làm nổi bật lên thế giới tinh thần con người, nhất là người phụ nữ miền núi và từ đó nhân vật trở nên sống động, tạo được dấu ấn riêng trong thế giới nhân vật của văn xuôi đương đại Việt Nam”. [55,113]

Cũng khái thác theo hướng này là đề tài *Tìm hiểu một số cách tân nghệ thuật trong truyện ngắn của một số cây bút nữ thời kỳ 1986 - 2006*(Nguyễn Thu Huệ, Nguyễn Ngọc Tư, Đỗ Bích Thúy) của tác giả Nguyễn Thanh Hồng. [14]. Luận văn đã khảo sát những đóng góp của các nhà văn nữ trong quá trình đổi mới nghệ thuật tự sự.

Nhìn nhận sáng tác của Đỗ Bích Thúy trong mối liên hệ với các sáng tác về đề tài miền núi, tác giả Nguyễn Quốc Toán trong luận văn *Miền núi trong sáng tác của Đỗ Bích Thúy* lại đi sâu vào quan niệm nghệ thuật về con người với các kiểu: Con người tha hóa; con người tâm linh; con người cô đơn; con người bị kịch.

Khai thác sáng tác Đỗ Bích Thúy trong trường nhìn các sáng tác về miền núi còn có *Đề tài dân tộc và miền núi trong sáng tác của Đỗ Bích Thúy và Phạm Duy Nghĩa* của tác giả Mai Thị Kim Oanh; *Truyện ngắn về đề tài miền núi phía Bắc (Cao Duy Sơn; Đỗ Bích Thúy; Nguyễn Huy Thiệp)* của tác giả Nguyễn Minh Trường.[51] Các luận văn này cũng trên cơ sở so sánh với các nhà văn viết về đề tài miền núi khác để triển khai các nghiên cứu của mình.

Một đề tài nữa cũng hết sức thú vị về truyện ngắn Đỗ Bích Thúy là *Tiếp cận sáng tác của Nguyễn Ngọc Tư và Đỗ Bích Thúy từ phương diện giá trị văn học - văn hóa*. Ở đề tài này các sáng tác của Đỗ Bích Thúy được triển khai ở mục 2.2. Mảng đề tài miền núi và dân tộc thiểu số. Luận văn đi sâu vào khả năng tái hiện không gian hiện thực miền núi phía Bắc với những trang văn miêu tả phong cảnh giàu chất thơ, phác họa sinh động cuộc sống, sinh hoạt của dân miền núi; ở mục 3.2. tác giả luận văn lại đi sâu vào hình ảnh và thân phận người phụ nữ dân tộc thiểu số; Đặc biệt ở mục 4.2, luận văn triển khai ngôn ngữ như một biểu hiện của bản sắc văn hóa dân tộc.[31]. Trong bài *Đọc truyện ngắn Đỗ Bích Thúy*, đăng trên báo VN số 5, (3/2/2007), nhà văn Trung Trung Đĩnh viết: "...Đỗ Bích Thúy có khả năng viết truyện về cảnh sinh hoạt truyền thống của người miền cao một cách tài tình. Không truyện nào là không kể về